

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347.9, 346.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/47>

КОЛІЗІЇ МІЖ НОРМАМИ ЦИВІЛЬНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСІВ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

COLLISIONS BETWEEN THE STANDARDS OF THE CIVIL AND ECONOMIC CODES OF UKRAINE AND WAYS OF RESOLVING THEM

Мазурок О.С., студентка IV курсу
Навчально-науковий інститут права
Державного податкового університету

Дяченко С.В., адвокат, к.ю.н.,
доцент кафедри приватного права
Державний податковий університет

У статті аналізуються неузгодженості та суперечності у правових нормах між Цивільним та Господарським кодексами України, окреслює концептуальні розбіжності та розробляє пропозиції щодо їх усунення. Розглядається проблематика взаємодії норм цивільного та господарського права в Україні, внаслідок чого компенсації та колізії в їх застосуванні. Автор докладніше аналізує приклади таких колізій, зокрема в контексті укладення та виконання господарських договорів, вирішення спорів між боржниками та кредиторами, охорони майнових прав, відшкодування збитків тощо.

Далі, автор розглядає різні шляхи вирішення колізій між нормами Цивільного та Господарського кодексів, таких як інтерпретація норм, врахування специфіки господарської діяльності, застосування інституту пріоритету спеціальної норми, а також відповідь на рівні законодавчих змін.

Було проаналізовано прийняття Радою закону про скасування Господарського Кодексу України, і виокремлено його переваги (спрощення регулятивної бази, нові можливості відкриються для бізнесу, малих та середніх підприємств і тд.) та недоліки (правової нестабільності, збитки для бізнесу та інвесторів і тд.). Також автор аналізує різні підходи до вирішення колізій між нормами кодексів ЦКУ та ГКУ, зокрема з наукової думки та судової практики.

У підсумку висвітлює актуальну проблематику колізій між нормами Цивільного і Господарського кодексів України та розглядає різні шляхи їх вирішення, адже для того, щоб підвищити довіру до української правової системи, законодавцям необхідно звернути увагу на ці проблеми і спробувати вирішити їх якнайшвидше. Дослідження може бути корисним для вчених, юристів, адвокатів, суддів та всіх інтересів.

Ключові слова: колізії, термінологія, нормативно-правові акти, Цивільний кодекс, Господарський кодекс, розбіжності.

The article analyzes inconsistencies and contradictions in legal norms between the Civil and Economic Codes of Ukraine, outlines conceptual differences and develops proposals for their elimination. The problem of the interaction of norms of civil and economic law in Ukraine, resulting in compensations and conflicts in their application, is considered. The author of the report analyzes examples of such conflicts, in particular in the context of concluding and executing business contracts, resolving disputes between debtors and creditors, protecting property rights, compensation for damages, etc.

Next, the author responds to various ways of resolving conflicts between the norms of the Civil and Economic Codes, such as the interpretation of norms, taking into account the specifics of economic activity, the application of the institution of priority of a special norm, as well as at the levels of legislative changes.

The Council adopted the law on the repeal of the Economic Code of Ukraine, and its advantages (simplification of the regulatory framework, new opportunities open up for business, small and medium-sized enterprises, etc.) and disadvantages (legal instability, losses for businesses and investors, etc.) were highlighted. The author also analyzes various approaches to resolving conflicts between the norms of the Civil and Economic Codes, in particular from scientific opinion and judicial practice.

As a result, the problem of conflicts between the norms of the Civil and Economic Codes of Ukraine is highlighted and different ways of solving them are considered, since the presence of numerous inconsistencies does not best characterize the approach to creating a system of legal regulation, therefore, with the confirmation of the authority of the Ukrainian legal system, it is urgent to pay attention to these problems. and facilitate their elimination as soon as possible. The research can be useful for academics, lawyers, advocates, judges and all interests.

Key words: collisions, terminology, legal acts, Civil Code, Economic Code, disagreements.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження колізій між нормами Цивільного та Господарського кодексів України, аналіз проблем, що виникають при їх взаємодії та визначення шляхів їх вирішення, а саме:

- Розглянути відмінність термінів у нормативно-правових актах.
- Виокремити неузгодженості, що існують серед положень обох кодексів.
- Розкрити принципи розбіжностей ЦКУ та ГКУ.
- Дослідити суперечності об'єктів права інтелектуальної власності у сфері господарювання.

- Виокремити плюси та мінуси закону про скасування ГКУ.

Виклад основного матеріалу. Одним із найефективніших способів запобігти «обранню» Цивільним кодексом хибного шляху, неправильному тлумаченню його положень або невірному трактуванню правової ситуації є аналіз суперечностей між Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) [1] та Господарським кодексом України (далі – ГК України) [2], дослідження існуючих проблем з метою пошуку найбільш адекватного бачення того, що намагався донести до нас законодавець. На сьогодніш-

ній день проблема співвідношення цих кодексів є дуже актуальною. Дискусії та дебати з цього питання не дійшли до єдиного висновку за для вирішення даних проблем.

Сьогодні науковці мають різні погляди на застосування аналогії закону в господарському судочинстві. Дехто вважає, що аналогія не припустима і суперечить принципу законності, стверджується, що суд може здійснювати в межах процесуального права лише ті дії, які передбачені законом, і що юрисдикція суду є нечіткою, але на практиці суди застосовують аналогію, це передбачено ГКУ [3, с. 203].

На підставі аналізу різних наукових робіт вчених, слід зазначити, що принцип верховенства полягає в підпорядкуванні державним інституціям за для потреби захисту прав людини і їх пріоритетність над іншими цінностями. Судова практика є різноманітною та інколи порушує основні принципи КУ, ЦПК та ЄСПЛ [4, с. 74].

Кодифікація, що відбувається в державі, призводить до суттєвих змін в існуючій правовій системі та регулюванні правовідносин, що вимагає подальшої раціоналізації та стандартизації української правничої термінології [5]. Перш за все, необхідно відзначити відмінності термінів вищезазначених нормативно-правових актів. А саме, необхідно проаналізувати визначення таких понять, як «підприємство» та співвідношення категорій, таких як «проценти-відсотки» та інші.

Цивільний кодекс визначає підприємство як об'єкт права – нерухомість («Підприємство – це єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. Підприємство як єдиний майновий комплекс є нерухомістю») [1]. Відповідно до положень Господарського кодексу України, підприємство є суб'єктом права («підприємство – самостійний господарюючий суб'єкт, створений для задоволення суспільних та особистих потреб»), «підприємство є юридичною особою») [2]. Цивільний кодекс України не відносить підприємства до організаційно-правових форм юридичних осіб. Водночас, господарські товариства визнаються Господарським кодексом України підприємствами та іншими суб'єктами господарювання.

Однією з розбіжностей між положеннями двох кодексів є визначення поняття «майно». Стаття 190 Цивільного кодексу України зазначає: «Майном як особливим об'єктом визнається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки». Згідно зі статтею 139 Господарського кодексу України, «Майно – це сукупність речей та інших цінностей, які мають вартісне значення, виробляються чи використовуються в процесі діяльності підприємства та відображаються в його балансі...». Певна неузгодженість існує у тому, що, відповідно до норми ГК України, до поняття майна входять «інші цінності» (включаючи нематеріальні активи). За ЦК України нематеріальні блага (результати інтелектуальної, творчої діяльності та інформація) охоплюються поняттям «об'єкти цивільних прав» (ст. 177 ЦК України). До поняття «майно» підпадають тільки майнові права на об'єкти інтелектуальної власності. Немайнові права на результати інтелектуальної та творчої діяльності до поняття майна не входять, хоча і можуть мати вартісне значення [6, с. 64].

Термін «відсотки» використовується в українському господарському праві, проте в цивільному праві – застосовується поняття «проценти». На перший погляд, між цими двома термінами немає реальної різниці, так як обидва терміни позначають економічну категорію, яка за своїм змістом є частиною прибутку, яку позичальник сплачує за взятий у кредит позичковий капітал (грошовий чи у вигляді інших активів). Проте відмінність у назвах того, що по своїй суті повинне характеризуватися рівнозначністю, нашою думкою, що законодавець по-різному тлумачить ці аспекти, а отже – це ще одне поле для дискусії [6, с. 55]. Крім того, Господарський кодекс України встановлює катего-

рію «договори на розрахунково-касове обслуговування», тоді як Цивільний кодекс України встановлює категорію «договори банківського рахунку»; Господарський кодекс має поняття «угода», тоді як Цивільний кодекс має поняття «правочин»; Господарський кодекс передбачає «недійсні зобов'язання», тоді як Цивільний кодекс передбачає «недійсність правочину»; Господарський кодекс застосовує поняття «статутний фонд», тоді як Цивільний кодекс застосовує поняття «статутний капітал» [7, с. 229].

Взаємодія відносних синонімів (процент-відсоток) не допускається. Те, що у статтях 536, 1054, 1070 та ін. ЦК України зазначається термін «проценти», а у статтях 231, 346 та ін. ГК України – «відсотки», не створює проблем при тлумаченні положень зазначених кодексів та інших нормативно-правових актів. Ці проблеми виникають і у зв'язку з тим, що у ст. 536 ЦК України проценти розуміються як плата за користування чужими коштами, а у ст. 625 ЦК України – як вид відповідальності. При цьому підстави для застосування одних та інших процентів, передбачених названими статтями, є різними. Отже, у вище зазначених випадках терміном «проценти» позначаються різні правові явища [7, с. 229].

Відповідно до Господарського Кодексу України, згідно зі статтями 216 та 217, питання розмежування господарської відповідальності, в тому числі застосування штрафних санкцій і відсотків, є актуальним з двох причин: 1) визначення штрафних санкцій за порушення грошових зобов'язань і відсотків (частина 6 статті 231 ГК України). Тут відсотки є лише засобом визначення розміру штрафних санкцій. Тому немає підстав для ототожнення штрафних санкцій і відсотків; 2) включення положення про відсотки (частини 4 і 5 статті 232 ГК України) до статті 232 ГК України, що має назву «Порядок застосування штрафних санкцій». Правильне тлумачення статті 232 ГК України має полягати в тому, що нормативний матеріал, який виходить за межі назви нормативно-правового акта, його розділу, глав, статей чи іншого його підрозділу, за загальним правилом має застосовуватися відповідно до його букви. Відповідно до частини 2 статті 549 ЦК України «штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання», а згідно з частиною 2 статті 550 ЦК України, «проценти на неустойку не нараховуються». На нашу думку, у останньому випадку, термін «проценти» слід замінити терміном «відсотки», оскільки воно стосується саме способу визначення розміру відповідних нарахувань. Підтвердження цього наводимо, як приклад, ч. 5 ст. 232 ГК України: «... за грошовим зобов'язанням боржник не повинен платити відсотки за час прострочення кредитора». Для правильного розуміння термінів «проценти» та «відсотки» пропонуємо за першим з них закріпити значення «плата за користування чужими коштами», а за другим – «спосіб визначення розміру відповідних нарахувань». Така необхідність зумовлена також і тим, що терміни «проценти» і «відсотки» у російській мові мають лише один відповідник – «проценты», що підтверджується текстами офіційного перекладу ЦК та ГК російською мовою [7, с. 230].

Наступною характерною відмінністю є поняття «правочин» у Цивільному кодексі та поняття «угода» у Господарському кодексі України [6, с. 59]. При цьому всі аспекти, пов'язані з цими поняттями, є однорідними за своєю природою. Цивільний кодекс України містить детальні положення про правочини та підстави їх недійсності. У Господарському кодексі України термін «правочин» взагалі не вживається [8]. Однак Господарський кодекс України містить положення про договори, зміст яких є подібним до положень Цивільного кодексу про правочини, про недійсність зобов'язань у господарському обороті та їх наслідки. Тому, як уже зазначалося, існує розбіжність у тлумаченні цих термінів – чи є вони тотожними, чи ні [9, с. 355].

Аналогічна ситуація склалася із категорій «недійсність зобов'язань» у Господарському кодексі України та «недійсність правочинів» у Цивільному кодексі України, а також між категоріями «статутний фонд» у Господарському кодексі України та «статутний капітал» у Цивільному кодексі України [10]. Далі будуть проаналізовані конкретні суперечності між Цивільним кодексом України та Господарським кодексом.

Одним з положень, які необхідно розглянути є положення про правове регулювання цінних паперів. Визначення поняття цінних паперів у Господарському кодексі України дублює визначення у ЦК України. Таке дублювання є шкідливим, оскільки звужує поняття цінних паперів до документів, що розміщуються тільки суб'єктами господарювання. Частина 3 ст. 163 ГК України («Цінні папери можуть бути на пред'явника...») прямо суперечить ч. 1 ст. 197 Цивільного кодексу України («Права, підтверджені цінним папером, можуть належати: 1) пред'явникові цінного паперу (цінний папір на пред'явника); 2) особі, зазначеній у цінному папері (іменному цінному папері); 3) особі, зазначеній у цінному папері, яка може реалізувати ці права сама або призначити іншу уповноважену особу («ордерний цінний папір») [7, с. 230]. У ч. 1 ст. 164 ГК України втретє повторюється зміст ч. 1 ст. 143 ГК України). Крім того, існувала суперечність із ЦК України щодо посилання на «облігації підприємств» [11, с. 64].

Інша неузгодженість існує в правових положеннях ГКУ та ЦКУ про комерційне представництво. ЦК України прямо не визначає, що комерційні представники мають бути підприємцями. Водночас Господарським кодексом України передбачено, що комерційне посередництво є підприємницькою діяльністю. Це можна використовувати для розмежування сфери застосування норм двох кодексів:

1) якщо комерційний представник не є підприємцем, він може здійснювати комерційне представництво за довіреністю або договору доручення; 2) якщо суб'єкт підприємницької діяльності виступає як комерційний представник, він повинен дотримуватись спеціальних норм – норм ГКУ. Також потребує узгодження нормативна термінологія, зокрема щодо уточнення понять «комерційне представництво» та «комерційне посередництво» [12, с. 280].

Слід зазначити, що між нормами Цивільного кодексу України та нормами Господарського Кодексу України є більш принципова відмінність. Статтею 81 Цивільного кодексу України передбачено, що всі юридичні особи поділяються на приватні юридичні особи та публічні юридичні особи. Крім того, стаття 83 Цивільного Кодексу України обмежується колом суб'єктів господарювання: усі юридичні особи приватного права розглядаються як підприємницькі та не підприємницькі товариства та установи. Передбачена можливість створення товариства однієї особи. Стаття 84 ЦК України містить імперативну норму про те, що всі підприємницькі товариства повинні бути створені у формі господарських товариств або у виробничих кооперативів. Однак ГК України серед суб'єктів господарювання визнає господарські організації, громадян України, іноземців, осіб без громадянства, зареєстрованих в установленому порядку як підприємців. При цьому всі підприємства як господарські організації, залежно від способу створення та порядку формування статутного фонду, поділяються на унітарні та корпоративні [13, с. 47–48].

Варто зазначити, що Верховна Рада України 12 січня 2023 р. прийняла за основу проект Законопроект «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» [14]. Оцінка цього закону залежить від ряду факторів, таких як стан української економіки, необхідність регулювання окремих галузей, забезпечення прав підприємців, забезпечення конкуренції та економічної стабільності. При оцінці такого законопроекту важливо враховувати його відповідність конституційним принципам, забез-

печення рівних умов для різних видів підприємництва, захист прав споживачів, забезпечення відповідної бізнес-практики, дотримання екологічних та соціальних стандартів, а також взаємодія з іншими відповідними законами та регуляторами. Якщо всі норми будуть відповідати і це рішення не вплине негативно на підприємство то чому б ні.

Також варто відзначити прямий переклад, тобто перенесення термінів з російської мови на українську (калькування).

Цивільний кодекс України (стаття 87) та Господарський кодекс України (стаття 57) договір про створення суб'єкта господарювання називають «засновницьким», а Закон України «Про господарські товариства» (стаття 4) вживає цей термін «установчий» [15].

Ми погоджуємося з думкою О.О. Штефан [16, с. 498], що дискусійним є також питання щодо об'єктів права інтелектуальної власності у сфері господарювання, передбачених статтею 155 Господарського Кодексу України. Адже стаття 420 Цивільного Кодексу України передбачає виключний перелік об'єктів права інтелектуальної власності. Таким чином, порівняння положень Господарського та Цивільного кодексів України чітко підтверджує щонайменше дві суперечності: термінологічне визначення об'єктів інтелектуальної власності та використання у господарській діяльності лише об'єктів промислової власності.

Перша суперечність полягає у тому, що відповідно до статті 420 Цивільного Кодексу України до об'єктів промислової власності належать: наукові відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографія) інтегральних мікросхем, винахідницькі пропозиції селекціонерів, сорти рослин, фірмові найменування (торговельні марки), (знаки для товарів або послуги), географічні зазначення, комерційна таємниця. Стаття ж 155 ГК України залишає осторонь наукові відкриття, компонування (топографія) інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, водночас називаючи комп'ютерні програми, об'єктами авторського права і суміжних прав. Проте Цивільний Кодекс України має й недоліки. Таким чином, порівнюючи перелік об'єктів, зазначених у Кодексі, з міжнародно-правовими актами, зокрема зі ст. 2 Конвенції, підготовленої Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), ст. 1 Паризької конвенції про охорону промислової власності, ст. 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, ст. 1 Всесвітньої конвенції про авторське право, ст. 1 Договору про патентну кооперацію (РСТ) тощо, зазначаємо, що національне цивільне законодавство відобразило сучасні тенденції щодо охорони об'єктів інтелектуальної власності в усьому світі та їх призначення [7, с. 232].

На думку О. О. Штефана, другий конфлікт між ЦК і ГК України полягає в тому, що стаття 155 ГК не передбачає серед об'єктів господарювання об'єктів, які підпадають під охорону авторського права і суміжних прав, за винятком комп'ютерних програм. Досить дивно, що законодавець не включає об'єкти авторського права та суміжних прав до об'єктів господарювання, оскільки об'єкти авторського права та суміжних прав є основним твором як традиційних систем міжнародної торгівлі, так і електронної комерції, оскільки вони можуть бути розміщені в Інтернеті і бути доступні будь-якому користувачеві за певних умов, а іноді й без будь-яких умов.

Звісно, можна сперечатися і стверджувати, що перелік об'єктів, наведених у Цивільному кодексі України, не є винятком, але виникає запитання: чому саме цей перелік наведено в Цивільному кодексі України? На це запитання немає відповіді.

Колізійне право також входить до переліку прав, пов'язаних з використанням винаходів, корисних рішень, промислових зразків або зразків, товарних знаків, фірмових найменувань, географічних зазначень, зазначення країни, походження товарів і комерційної таємниці, через

положення Цивільного кодексу про право посилається на спеціальний закон у сфері промислової власності.

Одним із питань, що залишалися поза юрисдикцією господарських судів, був розглядати справи, пов'язані з визнанням і виконанням рішень міжнародного комерційного арбітражу та іноземних. Сьогодні відповідні справи розглядаються в порядку цивільного судочинства, що, хоч і звужує юрисдикцію господарських судів, але одночасно звужує юрисдикцію господарських судів. Тим не менш, у переважній більшості випадків такі справи мають господарський характер, а отже, розгляд таких справ потребує винесення суддівського рішення суддею з відповідним рівнем знань. Встановлений порядок виникнення таких відносин у господарських справах створює складнощі на практиці, через звернення суб'єктів господарювання саме до господарських судів, які відмовляють їм у прийнятті відповідних заяв.

Під час аналізу гл. 16 ЦК України також виникає питання, чому законодавець не намагається розкрити зміст пов'язаних з комп'ютерними програмами прав. Це теж риторичне запитання [17, с. 498–500]. Ми підтримуємо думку О. Штефана, адже він занепокоєний тим, що наявність глави 16 ЦК України не виправдовує її існування, з огляду на те, що законодавцю можна передбачити два шляхи позбавлення від гідного змісту зазначеного розділ. По-перше, внести до Цивільного кодексу норми щодо регулювання відносин інтелектуальної власності у господарській діяльності, які відрізняються від існуючих у національному законодавстві норм, які регулюють особливості використання об'єктів інтелектуальної власності у господарській діяльності, які не врегульовані цивільно-правовими актами. закон. та спеціального законодавства. Другий спосіб – виключити гл. 16 ГК за змістом, оскільки п. 1 статті 4 ЦК зазначено, що Цивільний кодекс не регулює відносини, які є предметом регулювання ЦК, а відносини інтелектуальної власності регулюються саме цивільним законодавством і є частиною його структури [16, с. 635].

На сьогодні, винесено питання про прийняття Радою закону про скасування ГКУ. Цей кодекс відрізняється від багатьох факторів і може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивні аргументи на спробу скасування ГК можуть включати: спрощення регуляторної бази, відкрити можливості для нових форм організації бізнесу, зокрема для малих та середніх підприємств. Це може стимулювати підприємництво та економічний розвиток. В інтересах справедливості, слід зазначити, що Цивільний кодекс містить низку положень, що перетинаються з іншими законами (наприклад, про корпорації, такі як акціонерні

товариства, кооперативи, оренду, позики, іпотеку, страхування, лізинг та сервітути).

Однак, є також можливі негативні наслідки скасування ГК: скасування ГК може призвести до правової нестабільності, зокрема, якщо не передбачені механізми заміни його нормативного регулювання. Це може підкреслити невизначеність правових відносин, збитків для бізнесу та інвесторів, а також зниження довіри до правової системи. Також, регулювання інститутів, похідних від права власності, функціонування підприємств з різними формами власності, застосування адміністративних та економічних санкцій, тощо. Лише Господарський кодекс визнає встановлення високих або дискримінаційних тарифів зловживанням монополієм становичем на ринку, а чинне законодавство передбачає наступні деталі щодо укладення господарських договорів.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, важливо зазначити: 1) у багатьох випадках існує термінологічна неузгодженість, яка фактично потребує законодавчих змін або вимагає більш ретельної роботи в процесі доопрацювання. Необхідною зміною в регулюванні цивільних і господарських відносин є уникнення дублювання термінології, що перешкоджає доступу до об'єктивності тлумачення правових норм; 2) існування багатьох суперечностей не є гарною характеристикою підходу до побудови правової системи, тому для зміцнення надійності української правової системи законодавцем необхідно вирішити ці проблеми та сприяти їхньому вирішенню, ліквідувати якомога швидше; 3) принципи розбіжностей спостерігаються в правовому регулюванні ГК та ЦК України, щодо комерційного представництва. У Цивільному кодексі України прямо не зазначено, що комерційний представник має бути підприємцем, а у Господарському кодексі України навпаки прямо зазначено, що комерційне посередництво є підприємницькою діяльністю; 4) щодо об'єктів інтелектуальної власності наведено дві колізії: По-перше, стаття 155 Господарського кодексу не виокремлює наукові відкриття, компонування інтегральних мікросхем (топографії) та пропозиції щодо раціоналізації, в той же час відносить комп'ютерні програми до об'єктів авторського права і суміжних прав. Друга колізія полягає в тому, що ГКУ що не передбачає охорони авторського права і суміжних прав, за винятком комп'ютерних програм; 5) прийняття радою закону про скасування ГКУ має свої плюси(спрощення регулятивної бази, нові можливості відкритися для бізнесу, малих та середніх підприємств і т.д.) та мінуси(правової нестабільності, збитки для бізнесу та інвесторів і т.д.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 17.04.2023).
3. Дяченко С., Оморфей В., Застосування аналогії закону та аналогії права у господарському процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 201–204.
4. Сидорчук В., Дяченко С. Верховенство права: науковий погляд, нормативне закріплення та судова практика. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 6. С. 71–77.
5. Берназюк Я. Темпоральний підхід до вирішення колізії між актами законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 2. С. 43–52.
6. Посполітак В. В. Аналіз наявних суперечностей та неузгодженостей між Цивільним та Господарським кодексами України. *Видавництво «Реферат»*. 2005. 264 с.
7. Амеліна А. С. Питання суперечливості правових норм у Цивільному та Господарському кодексах України. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2014. № 2. С. 228–234.
8. Гребенькова М., Павлов Д. Недоліки господарського законодавства та шляхи їх усунення. *«Актуальні питання реформування правової системи в Україні»*. Київ. 25 квіт. 2015 р. С. 13–14.
9. Павленчик М. В. Колізії та неузгодженості у господарському та цивільному кодексах України. *Закарпатські правові читання* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів. Ужгород. 2010. 464 с.
10. Співвідношення нового Цивільного та Господарського кодексів України. URL: https://yurinc.com/legal_practice/analitichna_yurysprudentstva/siche-raz-pro-spivvidnoshennia-tsyvilnoho-ta-hospodarskoho-kodeksiv-ukrainy-2/ (дата звернення 17.04.2023).
11. Ярема А. Г. Проблемні питання у застосуванні Цивільного та Господарського кодексів / Під ред. А. Г. Яреми, В. Г. Ротана. Київ. Реферат. 2015. 336 с.

12. Нестеренко А.С. Правові колізії застосування Господарського та Цивільного кодексів України та шляхи їх усунення. Матеріали III Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму. Київ. Т. 2. Тернопіль. Вектор. 2020. С. 279–282.
13. Мамутов В. К. Проблеми господарського права і методика його викладання : збір. наукових праць. Донецьк, 2016. 444 с.
14. Проект Закону про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-osoblivosti-regulyuvannya-pidpriemnitskoi-diyalnosti-okremikh-vidiv-yuridichnikh-osib-ta-ikh-obednan-u-perekhidniy-period> (дата звернення: 24.04.2023).
15. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення: 19.04.2023).
16. Стефан О. О. Колізії співвідношення Цивільного та Господарського законодавства у сфері інтелектуальної власності. *Еволюція цивільного законодавства: проблеми теорії і практики*. Київ. 2014. 908 с.
17. Аналітично-порівняльне правознавство. Ужгород. 2022. 376 с. URL: http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/APP-1_2022.pdf (дата звернення : 20.04.2023).